

Phiên Luận Về

Chữ Sĩ

Mỗi lần tôi nhìn cụ Khoán, tôi lại nhớ đến khi bé tôi học bài Cụ đồ. Cụ lúc nào cũng đạo mạo khoan thai, ăn nói chừng mực. Khi tôi đến chơi nhà, cụ thường khao trà và kể tôi nghe những mẩu chuyện ngụ ngôn rất hay. Nhưng tôi thích nhất lúc cụ Khoán giảng tôi nghe những từ Hán-Việt.

Một hôm, tôi đến thăm và được cụ cho hầu vài ván cờ tướng. Gần cuối một cuộc cờ, tôi phân nản tại sao Sĩ cứ phải liều mạng để bảo vệ Tướng. Cụ Khoán trầm ngâm rồi đột nhiên nhìn tôi hỏi, "Vậy chứ cậu có biết chữ sĩ nghĩa như thế nào không?" Tôi thú thật đã xử dụng nó rất nhiều, nhưng chưa hề hiểu rõ nghĩa. "Vậy để tôi nói chuyện chữ sĩ cậu nghe cho vui nhé." Ngẫm nghĩ một lát để suy lại tư tưởng, cụ Khoán bắt đầu giảng:

Sợ (+) gồm có nét ngang (-) là đường hoành tức bề rộng, nét sổ là đường tung (l), kết thành chữ thập (+). Chữ này có cả bề cao lẫn bề sâu. Thêm vào đó một nét ngang nữa tượng trưng cho chữ nhất (-). Nhất đây tức là một người. Một người hiểu biết rộng rãi, sâu sắc, và có trí cao; tức mười phần hoàn hảo. Đó mới là kẻ sĩ.

Nhưng đó đã hết đâu. Đường hoành còn tượng trưng cho cách ăn ở hòa hợp, nói như bây giờ là đoàn kết rộng rãi với mọi người, coi mọi người như anh chị em trong một nhà (từ hải giai huynh đệ), tức là chữ để. Đường tung còn tượng trưng cho chữ hiếu, phần trên là trung với nước và phần dưới là hiếu với dân. Nhưng trước khi làm được như

thế, kẻ sĩ phải yêu kính cha mẹ và thương yêu đùm bọc anh chị em trong nhà. Rồi nếu hợp hai đường hoành và tung lại sẽ có một chỗ giao điểm, tượng trưng cho chữ nhân. Nhân là lòng thương người. Vậy kẻ sĩ không chỉ là người có học vấn, có kiến thức uyên bác, có trí tuệ cao siêu để giúp ích cho đời mà còn là người sống có đạo lý, biết lễ quân thân (trung quân ái quốc), biết trọng tình phụ tử (ăn ở hiếu thảo), biết ứng xử chan hòa, nhường nhịn, đoàn kết với mọi người (từ anh chị em trong nhà đến tất cả trong xã hội). Đây là gốc của đạo Nho. Chữ nhân. Trung cũng là nhân, hiếu cũng là nhân, mà để cũng là nhân. Tất cả lễ, nghĩa, trí, dũng, liêm... cũng là nhân.

Sau cùng hết là chữ nhất. Chữ này lại là một đường hoành nữa. Nó phân cách thiên địa, trên dưới. Nghĩa là dưới đất có Diêm la, Địa phủ. Trên đất có Trời vô hạn. Mặt đất có xã hội nhân quần. Vậy trong chữ sĩ có cả thiên, địa, nhân.

Làm kẻ sĩ phải thông hiểu hết các luân lý này - thông thiên, đạt địa, tri nhân. Vậy thử hỏi mấy ai dám nhận mình thông thiên, đạt địa, tri nhân?

Nói đến đây, cụ Khoán nhìn tôi như dò sự phản ứng. Tôi không biết phải nói làm sao trước bài học vừa rồi. Tôi chỉ cảm thấy sự hiểu biết của tôi quá bé nhỏ trước luân lý uyên bác của cụ.

CV